

אחר זה, ולא בבאו שניהם לחפור בבת אחת.
[כן הוא לפי גירסת רש"י].⁽¹²⁾

ומתרצת הגמרא: **בא בידים, שאני.** בא בידים, שהוא רך, לכולי עלמא אסור לסמוך בצד המיצר, שהרי מקלקל קרקעו של השני.

אך מקשה הגמרא: **ודקארי לה, מאי קארי לה?** המקשן שהקשה מכאן לאביי, איך עלה בדעתו להקשות מכאן? והרי קתני בברייתא "בא בידים", ומשמע דדוקא בא בידים אבל בלא בא בידים אין צריך הראשון להרחיק, כי במקום שהקרקע איה רכה, הוא אינו מקלקל קרקעו של חברו.

ומתרצת הגמרא: **בא בידים איצטריכא ליה. סלקא דעתך אמינא, כיון ד"בא בידים", ליבעי נמי רווחא טפי, קא משמע לן.**

המקשן היה סבור לומר, כי מה דקתני "בא בידים", אינו כדי לדייק שדדוקא בבא בידים נאמר דין זה. אלא הדין נאמר בכל גווני, ורבותא קא משמע לן, שאף בבא בידים, די בכך שכל אחד ירחיק ג' טפחים ואין צריך יותר. כי היה מקום לומר, כיון שהקרקע רך, צריך להרחיק יותר, קא משמע לן שאין צריך.

תא שמע ראיא, ממה ששנינו: מרחיקין את

הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הפלעים מכותלו של חברו ג' טפחים, [וסד] בסיד.

ומדייקת הגמרא: **טעמא דאיכא כותל. הא ליכא כותל, סומך.**

והיינו, מלשון המשנה מוכח, שכל החיוב להרחיק אינו אלא "מכותלו של חברו", דהיינו כשיש כבר כותל, אבל אם אין שם כותל, סומך. וקשה על רבא.

ודוחה הגמרא: **לא. אלא כי ליכא כותל, נמי לא סמיך.** כי לעולם גם כשאין עדיין כותל אסור לסמוך.

ואלא מאי קא משמע לן, אם כן למה השמיענו התנא "מכותלו של חברו"?

הא קא משמע לן, דהני קשי לכותל. התנא בא להשמיע לנו למה יש חיוב להרחיק גפת וזבל וכו', משום שהם קשין לכותל שמזיקין את הכותל, ומטעם זה סובר רבא שאסור לסמוך גם כשאין כותל, משום שיש זכות לשני לבנות שם כותל.

תא שמע ראיא, ממה ששנינו: מרחיקים את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל ג' טפחים,

ומדייקת הגמרא: טעמא דאיכא כותל.

טפחים, כי אחרת יזוקו שני הבורות.

דקתני זה מרחיק וזה מרחיק מדובר בבאו שניהם לחפור בבת אחת, ואגב אורחא בא לבאר הברייתא למה קתני סלע הבא בידים לרבותא. ועוד גירסא מביאים תוס' "טעמא דבא בידים הא לא בא בידים לא, בא בידים איצטריכא לי' סד"א" וכו'. והיינו דהמקשן פריך על רבא דמשמע דבלא בא בידים אין צריך להרחיק,

12. גירסת התוס' בשם ר"ת וכן הוא גירסת הר"י מיגאש והסכים לזה הרשב"א, דהגמרא מתרצת "הכא נמי שבאו לחפור שניהם בבת אחת ובא בידים איצטריך לי' סד"א כיון דבא בידים ליבעי רווחא טפי קא משמע לן". והיינו דמשני דמה

הא ליכא כותל, סמיך. וקשה מכאן לרבא,
ודוחה הגמרא: לא. אלא כי ליכא כותל, נמי
לא סמיך.

ואלא מאי קא משמע לך? —

דמתנתא קשה לכותל. התנא בא להשמיענו
סיבת החיוב להרחיק אלו משום שהם קשין
לכותל, מצד הלחות שיש בהם, דהיינו
מתונתא. (13)

תא שמע ממה ששנינו: ואת הריחים ג' מן
השכב שהן ד' מן הרכב,

ומדייקת הגמרא: טעמא דאיכא כותל, הא
ליכא כותל, סמיך. מה שאמרה המשנה
"ומרחיקין את הריחים" וכו' קאי על כותל
חבירו הנזכר קודם. ואם כן משמע שרק
כאשר יש כותל אינו סומך.

ודוחה הגמרא: לא. גם כי ליכא כותל, נמי
לא סמיך.

ואלא מאי קא משמע לך?

הא קא משמע לך, דטורייתא קשה לכותל.
התנא משמיענו סיבת החיוב להרחיק
ריחיים, מפני שהנדנוד שלהן קשה לכותל.

תא שמע ראייה, ממה ששנינו: ואת התנור ג'
מן הכלי'א שהן ד' מן השפה.

ומדייקת הגמרא: טעמא דאיכא כותל, הא
ליכא כותל סמיך, כי מה שאמרה המשנה
"ואת התנור" קאי גם כן על כותל הנזכר
מקודם.

ודוחה הגמרא: לא. כי ליכא כותל נמי לא
סמיך, אלא מאי קא משמע לך, הא קא משמע
לך דהבלא קשה לכותל. התנא משמיענו
דסיבת החיוב להרחיק תנור הוא משום
דהבל דהיינו החום של התנור קשה לכותל.

תא שמע ראייה, ממה ששנינו: לא יפתח אדם
חנות של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו
של חבירו.

חנות של נחתומין היינו מקום שאופין שם
לחם ומוכרין אותם, כי על ידי שאופין שם
לחם מסיקין שם אש תמיד, ומזיק העשן (14)
לאוצרו של חבירו המונח מעליו. וכן חנות
של צבעין, היינו שמסיקין שם אש תמיד כדי
להרתיח היורה של צבעין, וגם כאן העשן
קשה לאוצר. ולא רפת בקר. אסור לעשות
רפת בקר תחת אוצרו של חבירו, כי הריח
של הרפת קשה לאוצר שמעליו.

ומדייקת הגמרא: טעמא דאיכא אוצר, הא
ליכא אוצר, עביר. משמע רק כשיש אוצר
אסור לעשות כל אלו, אבל כשאין אוצר
מותר. וקשה לרבא.

ודוחה הגמרא: דירה שאני. כיון שאלו
הדברים הם מעשה דירה, כי חנות ורפת בקר
הם מעשה דיור של אדם, שלפעמים אדם

אבל זרעים ומחרישה הוא מטעם אחר כנ"ל
במשנה.

14. רש"י. ותוס' כתבו שאין היוק מהעשן כיון
שיש תקרה ומעזיבה, רק ההבל קשה לאוצר.

ודוחה הגמרא: דמה דקתני בא בידים הוא
לרבותא דאפילו בא בידים סגי בהרחקת ג'
טפחים.

13. הטעם של מתונתא קאי רק על מי רגלים,

עושה כן בדירתו, מודה רבא שאי אפשר לאסור על האדם כל זמן שאין ההיזק מוכן עדיין. (15)

דיקא נמי, דתני עלה: אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר, מותר.

הגמרא מביאה ראייה לרבא מזה שרק כאן כתוב שאם הרפת קדם לאוצר מותר, ולא קתני כן בשאר הרחקות, מוכח שרק כאן, שהוא דירה, מותר לסמוך, ולכן אם עשה מקודם רפת בקר, שסמך בהיתור אין צריך להרחיק. מה שאין כן בשאר הרחקות, אסור לסמוך גם כשאינו מזיק עדיין. (16)

תא שמע ראייה, ממה ששנינו: לא יטע אדם אילן סמוך לשדה אלא אם כן הרחיק ממנו ד' אמות. אסור ליטע אילן סמוך לשדה חבירו, משום שצריך לחרוש סביב לאילן ד' אמות מכל צד, ובשעת הבציר בוצרין האילן בעגלות, וצריך להן מקום פנוי ד' אמות, לכן צריך להרחיק האילן ד' אמות משדה חבירו, כדי שלא יכנסו המחרישה והעגלות בשדה חבירו.

ותני עלה: ד' אמות שאמרו, כדי עבודת הכרם.

הטעם שצריך ד' אמות, משום שעבודת הכרם תופסת מקום של ד' אמות מכל צד, בין משום המחרישה ובין משום העגלות.

וכרם לאו דוקא, אלא הוא הדין שאר אילנות.

ומדייקת הגמרא: טעמא דמשום כדי עבודת הכרם.

הא לאו משום כדי עבודת הכרם, ממיך. ואף על גב, דאיכא שרשין דקא מזקי.

הרי קתני בברייתא, שכל הטעם שצריך להרחיק הוא רק משום עבודת הכרם, ומשמע שמשום הטעם שהשרשין שעתידין להתפשט בשדה חבירו ולעכב המחרישה שם, וכן אם ירצה חבירו לחפור שם בור יזיקו לו השרשין, מצד זה אין צריך להרחיק. והיינו כאביי שמותר לסמוך, וקשה לרבא.

ודוחה הגמרא: **הבא במאי עסקינן דמפסיק צונמא,** המשנה מדברת כשיש סלע חזק שמונח בין האילן לבין שדה חבירו, והסלע מעכב את השרשין שלא יתפשטו לתוך שדה חבירו, לכן אין חיוב להרחיק משום השרשין. אבל משום עבודת הכרם צריך להרחיק, שאם יחרוש עד הצונמא וירצה להפוך המחרישה לצד אחר, יכנס המחרישה לתוך שדה חבירו.

[**דיקא נמי, דקתני:**] היה גדר בינתים, זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן. אם בין האילן והשדה היתה גדר, זה סומך האילן לגדר מכאן וזה גם כן סומך אילן

ועיין קצוה"ח סי' קנ"ה סק"ג.

16. ולפי אביי קתני גבי רפת בקר והוא הדין לשאר דברים דלא משמע לי' שיהא חידוש בשאר טפי מבדירה. תוס'.

15. כן פירש רש"י והרשב"א, והר"י מיגאש פירש פירוש "דירה שאני" היינו שאין רגילות לעשות מדירה אוצר, לכן מותר לשני לעשות תחת זה חנות ורפת ואין צריך לחשוש שהשני יעשה אוצר מעליו, ורחוק הוא יותר משדה שאינה עשויה לבורות. והרשב"א הקשה על זה

כה ב]: מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה.

אדם הבא ליטע אילן בתוך שדהו, צריך להרחיק מבורו של חברו כ"ה אמה, משום שהשרשים של האילן מתפשטים והולכים, ומקלקלים את כותלי הבור.

ומדייקת הגמרא: **טעמא דאיכא בור. הא ליכא בור, סמיך.**

משמעות המשנה היא, שרק אם יש כבר בור, אז צריך בעל האילן להרחיק אילנו כ"ה אמה מהבור. אבל כשאין בור, מותר לו ליטע אילן, ואינו צריך להרחיק, וקשה מכאן לרבא.

מתרצת הגמרא: **לא.** אין לדייק כך מהמשנה, אלא, **כי ליכא בור, נמי לא סמיך.**

והא קא משמע לן התנא במשנה, דעד כ"ה אמה אזלי שרשים ומזקי לבור.

ולעולם, גם כשאין בור אסור לסמוך, רק המשנה משמיעה לנו את סיבת ההרחקה, משום שעד כ"ה אמה הולכים ומתפשטים השרשים ומזיקים לכותלי הבור.

ומקשה הגמרא: **אי הכי, אימא סיפא: ואם אילן קדם, לא יקוץ.** שכך שנינו בסוף המשנה הזאת, שאם האילן היה כבר קודם שנעשה הבור, אינו צריך לקוץ האילן כשחברו כורה בור ברשותו, ומותר לו לבעל האילן להמשיך ולקיימו.

ואי דלא סמיך, היכי משכחת לה? אם נאמר

לגדר מכאן אם רוצה, כיון שאין בזה משום עבודת האילן, שהרי יש גדר שמפסיקה ביניהם שלא יכנסו המחרישה והעגלות לתוך שדה חברו. וגם אין איסור כלאים אם אחד נוטע אילן וכרם מצד זה של הגדר, והשני זורע בצד השני זרעים וירקות, אף על גב שיונקים מתחת הגדר, מכל מקום מועילה הגדר להפסיק שלא יחשב כלאים.

ומבואר כאן במשנה להדיא, שכל הטעם שצריך להרחיק הוא משום עבודת הכרם ולא משום השרשין שלא יתפשטו.⁽¹⁷⁾

אי הכי, אימא סיפא: היו שרשיו יוצאין בתוך של חברו, מעמיק להן ג' טפחים כדי שלא יעכב המחרישה. אם התפשטו השרשין בתוך שדה חברו, מותר לבעל השדה לקצוץ השרשין עד עומק ג' טפחים, כדי שלא יעכבו המחרישה בשדהו.

ומקשה הגמרא: **ואי דמפסיק צונמא, מאי בעו התב?!** אם נאמר שהמשנה מדברת כשיש צונמא שמפסיק איך יש מציאות שהשרשין נכנסו לתוך שדה חברו.

ודוחה הגמרא: **הכי קאמר: ואי לא צונמא, והיו שרשיו יוצאין לתוך של חברו, מעמיק ג' טפחים כדי שלא יעכב המחרישה.**

לעולם הרישא מדברת שיש צונמא שמפסיק, ובסיפא, הכי קאמר: אם אין צונמא, ונכנסו השרשין לתוך שדה חברו, מותר לבעל השדה לקצוץ השרשין עד עומק ג' טפחים בתוך שדהו.

תא שמע ראיא, ממה ששנינו במשנה [לקמן

17. זה לפי הגירסא "דיקא נמי דקתני", ועיין ברמב"ן מש"כ בזה. והרשב"א כתב, מדקתני "זה

להרחיק אותם מן הירקות, משום שהם מזיקים להם.

ב. ומרחיקים את הכרישין [ירק הנקרא כרתין] מן הבצליון, כי הכרתי מזיק לבצלים, מפני שמפיגים טעמם.

ג. ומרחיקים את החרדל מן הדבורים. יש לחרדל טעם חריף, ובאות הדבורים ואוכלות ממנו. ומתוך שיש להן טעם חריף בפה, הן אוכלות אחר כך את הדבש שלהן. נמצא שבעל הדבש ניווק מסמיכות החרדל אל כוורתיו. לכן צריך בעל החרדל להרחיק חרדלו מן הדבורים.⁽²⁾

ומדייקת הגמרא: **טעמא דאיכא ירק, הא ליכא ירק פמוד**. משמעות המשנה היא, שרק כאשר יש ירק צריך להרחיק את המשרה מהירק, אבל כשאין ירק, אינו צריך להרחיק את המשרה משדה חבירו. והוא הדין בכרישין ובחרדל, שאינו צריך להרחיק אלא רק כשיש את הבצלים והדבורים, וקשה

שאסור לסמוך אילן גם כשאין עדיין בור, איך יתכן לומר שאם קדם האילן לבור, אין צריך לקוצצו!?! והרי בזמן שנטעו, נטע אותו באיסור, ואם כן, מה מועיל לו מה שקדם האילן את הבור.

ומתרצת הגמרא: **כדאמר רב פפא, בלוקח, כמו שאמר רב פפא [להלן בעמוד ב], שמדובר בלוקח. הכא נמי, בלוקח**. גם כאן מדובר בלוקח.

דהיינו, אם אדם נטע אילן באמצע שדהו, ואחר כך מכר חצי שדהו לאיש אחר, ובא הלוקח וחפר בור בחלק שקנה, אין המוכר צריך לקוץ עתה את האילן, כיון שבזמן שנטע, נטעו בהיתר.⁽¹⁾

תא שמע ראייה, ממה ששנינו לקמן [כה א] במשנה:

א. **מרחיקין את המשרה מן הירק**, מים ששורים בו פשתן הם סרוחים, וצריך

אילן הסמוך למיצר, והחזיק בכך ג' שנים, שטוענים בית דין עבור הלוקח, שהבעל הראשון, שנטע את האילן, קנה משכנו זכות ליטע אילן סמוך למיצר.

2. הרשב"א תמה, למה בעל החרדל צריך להרחיק, הלא החרדל אינו נכנס לתוך תחומן של הדבורים, אדרבה הדבורים נכנסים לתוך שדה החרדל ואוכלות אותו, וזה דומה לבור שנמצא ברשות המזיק ונפל בתוכו שור של אדם אחר, שפטור בעל הבור משום שאומר לו לבעל השור: איך מגיע שורך לרשותי. והאריך בזה, ונשאר בצ"ע. ועיין ברכת שמואל ב"ק ט"ו שהאריך בכיבור דברי הרשב"א.

סומך וזה סומך", משמע אפילו כל מילי, ואפילו זה בור וזה אילן, ומי לא עסקינן שהבור קדם ואפילו הכי סומך זה אילן בלא הרחקה. ותיקשי גם לאביי, אלא בהכרח צריך לומר דמפסיק צונמא.

ויש גירסא אחרת: ת"ש היה גדר בינתים וכו', דבא להוכיח מכאן שאין צריך להרחיק מפני השרשין, וקשה לרבא, ומתרצת הגמרא: **הכא נמי בצונמא**. גם כאן מדובר בצונמא שמפסיק ביניהם.

1. כך פירש רש"י, ותוס' פירשו בשם ריב"ם להיפך, שבחצי השדה שמכר ללוקח נמצא האילן, ושאר השדה נשאר למוכר. עוד פירשו בשם ר"ת, שמדובר באחד שקנה שדה שיש שם

מכאן לרבא.

מתרצת הגמרא: **לא. כי ליבא ירק נמי לא סמיך.** גם כשאין ירק ובצלים ודבורים אסור לו לסמוך.

והא קא משמע לן, דהני — קשו אהרדי. המשנה משמיענו את הטעם שצריך להרחיק, שהוא משום שאלו הדברים מזיקים את אלו.

אך מקשה הגמרא: **אי הכי, אימא סיפא:**

רבי יוסי מתיר בהרדל, מפני שיכול לומר לו: עד שאתה אומר לי הרחק הרדלך מן דבוראי, הרחק דבורך מן חרדלאי, שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלאי.

רבי יוסי סובר, שבעל החרדל יכול לומר לבעל הדבורים: כמו שאתה אומר לי: הרחק חרדלך מן הדבורים שלי שהם מזיקים להם, כמו כן אני יכול לומר לך: הרחק דבורך מן חרדלאי, מפני שהם גם כן מזיקים לחרדל, שהם באות ואוכלות את פרחי החרדל.⁽³⁾

יח-ב וממשיכה הגמרא לבאר דבריהם, ומקשה מכאן על רבא:

ואי דלא סמיך, היכי משכחת לה?

אם נאמר כרבא, שאסור לסמוך דבר המזיק למיצר גם כשאין עדיין את הדבר הניזוק, אם כן, האיך תיתכן המחלוקת בין רבי יוסי ורבנן. שהרי רבנן [תנא קמא] סוברים, שבעל החרדל לבד צריך להרחיק כל ההרחקה, כמו שמשמע מלשונם "מרחיקין וכו' ואת החרדל

מן הדבורים," והיינו, שרק בעל החרדל צריך להרחיק, ואילו רבי יוסי סובר שבעל החרדל אינו צריך להרחיק כלל.

בשלמא לפי אביי, שסובר מותר לו לסמוך, מבוארת מחלוקתם שפיר. שמדובר באופן שבעל הדבורים סמך תחילה, ואחר כך בא בעל החרדל לסמוך חרדלו, שאז, אף על פי שלפי ההוה אמינא לפי כולם שניהם מזיקים זה את זה, מכל מקום, בעל הדבורים שסמך תחילה, בהיתר סמך, שהרי מותר לסמוך, לכן אינו צריך להרחיק. ואילו בעל החרדל, שבא אחר כך לסמוך, צריך להרחיק את כל ההרחקה כדי שלא יזיק לבעל הדבורים.

ורבי יוסי סובר, אף על פי שהיה מותר לראשון לסמוך, מכל מקום, כיון שהדבורים מזיקים לחרדל כאשר יבוא השני להעמיד שם חרדל, לכן, אף שמותר לו לסמוך, מכל מקום הוא עשה שלא כהוגן. וכיון שעשה שלא כהוגן, אם רוצה השני לסמוך חרדלו למיצר, אינו צריך להרחיק, מפני שיכול לומר לשני: לא דיין שלא הרחקת כלום את דבוריך, אלא שאתה בא לחייב אותי להרחיק? ! אין לך זכות בכך!

זהו ביאור טעמו של רבי יוסי, והוא מובן לפי דברי אביי.

אבל לפי רבא, שסובר אסור לסמוך. אם כן, אם בעל הדבורים קדם וסמך, הרי עשה את זה שלא כדין, ויכול השני לכופו להרחיק חצי ההרחקה. וכשבא השני לסמוך חרדל, צריך גם כן להרחיק חצי ההרחקה, שזהו כמו שבאים שניהם לסמוך בבת אחת, שכל

3. כן פירש רש"י לקמן כה ב. אבל תוס' כאן פירשו דלגלוגי זהו ענפים.